

поezії письменниці є прості, що складаються з двох іменників, іменника, дієприкметника та прикметника, іменника і дієслова; складні, серед яких поширеною формою є «іменник + дієслово + іменник в орудному відмінку» та модель «дієслівна метафора + генітивна метафора». Третє місце відведено ускладненим метафорам з обставиною, означальною функцією прислівника, а також ті, які виступають у формі словосполучень «дієслово + іменник». Як бачимо, збірка поезій О. Пахльовської «Долина храмів» дає цілий арсенал метафор для дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аристотель. О поэтическом искусстве / Аристотель, под. ред. Ф. А. Петровского. – М. : Гослитиздат, 1967. – 183 с.
2. Пахльовська О. Долина храмів: Поезії. – К. : Видавництво «Радянський письменник», 1988. – 166 с.
3. Потебня А. А. Эстетика и поэтика / А. А. Потебня. – М. : Искусство, 1976. – 615 с.
4. Телия В. Н. Метафора в языке и тексте // Отв. Ред. В. Н. Телия. – М., 1988. – 250 с.

Волошин І.

Науковий керівник – доц. Кучма Н. З.

«ПОЕЗІЯ ЛІНИ КОСТЕНКО У ПОЛЬСЬКІЙ РЕЦЕПЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ВИСТУПІВ Б.БАКУЛІ)»

Ліна Костенко посідає почесне місце в українській літературі другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Вона здобула його завдяки своїй незламній волі, послідовній позиції, радикальним експериментам, стилю життя, сміливості вперто відстоювати справедливість та вмінню говорити на повний голос про болюче. Письменниця не намагалася наслідувати славетних попередників, а творила свій стиль, а тому завжди була «сумлінням нації». Магія особистості та сила таланту поетеси ще з 60-х років ХХ століття привертала увагу критиків та науковців, що прагнули розгадати таємницю її генія.

Творчість Ліни Костенко стала основою багатьох досліджень й праць науковців, критиків та істориків: Л. Сеника, В. Базилевського, Г. Клочака, В. Брюховецького, Р. Гром'яка, А. Макарова, М. Жулинського, М. Ільницького, І. Денисюка, Г. Кошарської, М. Кодака, Т. Барабаш, В. Моренця, О. Никанорової, В. Панченка, В. Саєнко, Т. Салиги, Е. Соловей, К. Фролової, Л. Таран та інших. Перелік прізвищ перевищує сотню позицій. Ці оцінки різні як за якістю, так і за кількістю, як за глибиною аналізу, так за обсягом аналізованого матеріалу.

Такий пласт критичних та наукових публікацій, безумовно, потребує узагальнення та систематизації. Тому **мета статті** – окреслити особливості рецепції творчості української поетеси.

В основу поняттям «рецепція» ми вкладаємо два тлумачення:

- 1) сприймання читачем (реципієнтом) художнього твору, читацька співтворчість;
- 2) наукове сприймання й осмислення художніх творів (рецептивна естетика)» [2, с. 326].

У дослідженні увагу акцентуємо на літературно-критичних працях. Це зумовлюється тим фактом, що категорія рецепції охоплює не тільки запозичення окремих елементів, а й окреслює в цілому сприйняття творчого доробку письменника національною літературою, сюди також можна віднести як внутрішні зв'язки, так і зовнішні, зокрема, літературно-критичні та наукові публікації у фахових виданнях, в періодичних та неперіодичних виданнях, дисертації, монографії, а також відгуки непрофесійних реципієнтів.

Творчий шлях поетеси не був рівномірним, тому її життя ми умовно ділимо на чотири періоди: період «хрущовської відлиги», час «духовної еміграції», відродження, період незалежної України. Різна насиченість публікацій зумовлена як естетичними, так і суспільно-історичними чинниками.

Рання творчість Ліни Костенко не була належно поцінована сучасниками. Причиною стало те, що вона не відповідала соцреалістичним вимогам тогочасної влади. Ідеологічно заангажовані радянські критики у своїх відгуках не визнавали її поезії, як щось високе, часто навіть критикували й висловлювали пряме нерозуміння написаного. Тільки після виходу третьої збірки «Мандрівки серця» (1961) про неї заговорили як про справжню поетесу.

Належне місце віддали такі письменники й літературознавці: М. Коцюбинська, В. Симоненко, Ю. Лавріненко та Є. Маланюк.

Визнання таланту поетеси спровокувало ряд інших проблем:

- переслідувань з боку влади;
- особлива увага цензури до її текстів;
- намагання підпорядкувати її творчість радянським канонам.

Амбіції та незламна позиція Ліни Костенко не дозволили їй відступитися, а результатом став другий період творчості – час «духовної еміграції» (1961 – 1977). Уже в ці роки її можна було назвати всеукраїнською (!) поетесою, і свідченням цього було не тільки те, що її всі визнавали і з нетерпінням очікували чогось нового, не тільки те, що критики в один голос захоплювалися нею, але й те, що на неї почали писати пародії та епіграми, які, певною мірою, свідчили про намагання наслідувати поетесу (наприклад: Іван Глинський у пародії «Серце кинеш і... засмієшся» – на уривок з поеми «Чайка на крижині»).

Вона творила щось нове, нетипове та авангардне, але, водночас, безжальне і максимально критичне щодо влади та тодішнього режиму. А це означало, що її пориви в будь-який спосіб необхідно було придушити або ж підпорядкувати, а ні одне, ні інше зробити не вдалося.

Починаючи з 1961 року Ліну Костенко гостро критикували, був навіть знятий з плану фільм за сценарієм поетеси «Дорогою вітрів». У 1963 році зняли з друку збірку віршів «Зоряний інтеграл», а книжку «Княжа гора» наказали зняти з верстки. Це стало образою для неї, тому в українських виданнях вона публікувала поезії рідко. Та це не означає, що літературній діяльності прийшов кінець. Вона публікувала свої вірші в журналах Чехословаччини та газетах Польщі.

У 1977 році з виходом збірки «Над берегами вічної ріки» повертається й поетеса. В третій період її творчості ми знайомимося також із збіркою «Неповторність» (1980), «Сад нетанучих скульптур» (1987), «Вибране» (1989) та романом у віршах «Маруся Чурай» (1979). У пресі, фахових виданнях одну за одною починають публікувати літературно-критичні статті С. Соложенкіна, М. Ільницький, А. Макарова та О. Никанорова.

Рецепція її творчості переживає певний переломний період, який базується на новому підході до розуміння її творчості. Основна увага акцентується на художньо-естетичних критеріях.

Окрім літературно-критичних публікацій та рецензій на творчість Ліни Костенко почали видавати монографії (В. Брюховецький (1990), Е. Соловей (1998), захищати кандидатські дисертації (В. Біляцька (2000), Г. Маковей (2003), Р. Мариняк (2005) та докторські щодо її творчості (С. Барабаш (2004). Також були написані навчально-методичні посібники, авторами яких були С. Барабаш («Душа прозіє Всесвітом очей») та Г. Клочек («Ліна Костенко. Навчальний посібник-хрестоматія»).

Об'єктом костенкознавчих досліджень стали інтимна поезія, історіософські, екзистенційні, культурологічні, релігійні, натурфілософські мотиви, інтертекстуальність, філософська проблематика тощо [3].

Сьогодні творчість Ліни Костенко розглядається у кількох аспектах: лінгвістичному, літературознавчому та філософському. Поряд із традиційними підходами (В. Біляцька, В. Брюховецький, М. Ільницький, Г. Клочек, М. Слабошпицький, О. Таран та ін.) в костенкознавстві активно використовується поетика експресивності (Г. Кошарська), архетипний метод із залученням компаративістського (Р. Мариняк), міфопоетика (Д. Козій, В. Саєнко, Т. Салига, І. Фізер, А. Яковець), феміністична інтерпретація (О. Забужко, Г. Кошарська, Г. Маковей), семіотичний метод (Т. Коляда, Н. Онишак), концептуально-аналітичний, який ґрунтується на іманентній інтертекстуальності та синтезі мислення, герменевтичний та психологічний аналіз (С. Барабаш, І. Пономаренко); аналіз на філософських засадах екзистенціалізму та кордоцентризму (О. Ковалевський) тощо [3].

Вже в третій період творчості Ліни Костенко була відома не тільки в Україні, але й за її межами. В 1989 році опублікована на замовлення кварталника *Soviet Ukrainian Affairs* [5] (Лондон) розмова з поетесою. В своєму інтерв'ю авторка підтвердила, що не буде відступати від своєї позиції та перебудовуватися під бажання влади. Свої тексти вона зорієнтувала на кращу частину народу, до якої відносила тих, що уособлювали українську націю.

Англія – не єдина країна, яка визнавала творчість Ліни Костенко та публікувала переклади її творів й статті про неї. В цей ряд можна додати такі держави як: Франція, Німеччина, Польща, СРСР (сьогодні – Росія), Чехословаччина (Чехія), Югославія (Сербія) та інші.

Початок 90-х років ХХ століття ознаменувався розпадом СРСР, а отже і зменшенням радянського впливу та розвитком вільної думки й відродженням тих талантів, які не змогли придушити. Ми говоримо про розвиток України як держави і, в свою чергу, про її поетів, яких до цього часу різними способами намагалися знищити якщо не фізично, то морально. Починають виходити літературно-критичні праці (Краснова Л. «Грані поетичної майстерності Ліни Костенко» (1995), Саєнко В. «Поетична культурологія Ліни Костенко» (2005), Панченко В. «Поразка – це наука ...» (2010), в яких критики проводили цілковите переосмислення літературного процесу, розвивалося розуміння творчості не як частини ідеології, а як надзвичайно важливої складової сфери естетики.

Розпочалося своєрідне вибачення перед літературними діячами, яким до цього часу не відводили належного місця. Не стала винятком і Ліна Костенко. В 1992 р. отримала Почесну відзнаку Президента України, а 1994 року нагороджена літературною премією ім. Ф. Петрарки за книгу «Інкрустації», яка була видана італійською мовою. Наступна нагорода – Орден князя Ярослава Мудрого V ступеня в 2000 році. Недавно, 2012-го року, отримала відзнаку «Золотий письменник України». Також вона відмовилася від звання Героя України. Це лише невеличкий список тих відзнак, які отримала поетеса впродовж існування незалежної України і ніхто не сумнівається, що він міг бути набагато більшим, якби вона цього захотіла, але Ліна Костенко не ставила собі за мету визнання.

У період незалежної України було видано збірку «Інкрустації» італійською мовою, роман у віршах «Берестечко» (1999), перший прозовий роман поетеси «Записки українського самашедшого» (2010), збірки «Гіацинтове сонце» (2010), «Річка Геракліта» (2011) та «Мадонна перехресть» (2011).

До сьогоднішнього дня в різних українських виданнях публікуються статті про Ліну Костенко. Значний розвиток її творчості представлений й закордоном. Професор Познанського університету ім. Адама Міцкевича Богуслав Бакула опублікував статтю «Історія і поезія» [1] в якій яскраво аналізує сприйняття її творчості. Він розповідає про неї не тільки, як про поетесу, але й як про авторку кіносценаріїв, кваліфікованого перекладача польської лірики, зокрема поезій Марії Павліковської-Ясножевської. Богуслав Бакула період заборони творів поетеси називає покаранням за оборону прав людини та прав культури на існування, тобто він називає її тим вогником, який мав стати прозрінням для народу і який так намагалася погасити радянська влада. Критик вважає, що вже перші три збірки – «Проміння землі» (1957), «Вітрила» (1958) та «Мандрівки серця» (1961) поставили її в один ряд з такими постатями, як Іван Драч, Микола Вінграновський, Дмитро Павличко.

Поезія Ліни Костенко промовляє до читачів мовою інтертекстуальних зближень і зв'язків. Її тексти наповнені персонажами з інших відомих та близьких читачам творів («Балада моїх очей», «Ван-Гог», «Маруся Чурай»). Та, не зважаючи на те, що ми вже знайомилися з ними раніше, вона відкриває їх для нас по-новому. Саме завдяки такій особливості її творчої манери читачі не можуть насититися її поезіями:

*«Коли земля в холодну ніч загибена
і вітер в зорях тягне горяка, –
у полі, між козацькими могилами,
мій Дон Кіхот шукає вітряка» [4, с. 176].*

«Узагальнення досвіду ліричного суб'єкта з тяжінням до європейської середземноморської, античної, ренесансної, барокової традиції поєднане в поезії Ліни Костенко з мистецьким чаром Тараса Шевченка, як і Анни Ахматової та багатьох інших уславлених майстрів слова. Але духовна потреба контакту з найсвітлішими традиціями і найкращими творами не затуляє для неї їх не раз двозначного статусу, поступового вдосконалення разом з сильною ідеологізацією культурних вартостей» [1, с. 43].

На переконання професора Бакули «поетеса пильно простежує шкалу традиційних художніх систем, супровідні їм сподівання читача, виразність і ефект впливу мистецтва. Ліна Костенко є традиціоналісткою у тому сенсі, що обстоює в поезії моральні цінності, що захищає

право на кохання, мрію, право на власну творчу дорогу... Поезія Ліни Костенко чутлива до фальшу, декларативності, котурнів, порожньої ідеологічності віршованого слова... Структура, на її переконання, перестала бути спроможною виражати ідеї, вона має поступитися життєвому матеріалові, особистому досвідові. Таке переконання визначило напрями поетичного мислення, передусім схилило до наступальності й критики, що призвело, на жаль, до вимушеного мовчання, викликаного її підходом до актуальних сучасних проблем та пошуками джерел індивідуальної і колективної само тотожності» [1, с. 43].

Такою представив поетесу Богуслав Бакула польській публіці. Він зміг проаналізувати тонкощі її манери написання та передати їх якнайкраще, щоб зацікавити тих, хто ще не знайомий з творчим доробком цієї особистості.

Ліна Костенко переконана, що поезія є важливим чинником існування народу і постійно стояла на цій позиції. Однією з основних рис її творчості є протистояння холодному технологізму та глухоті епохи, яка наступила. Поетеса протягом всього життя відстоювала право на власну індивідуальність в чому її підтримали багато критиків, а особливо читачів, адже це і стало визначною рисою її творчості.

Ми можемо з впевненістю сказати, що Ліна Костенко стала відомою не тільки в Україні, але й за її межами. Критика, яку публікують в інших країнах значною мірою збігається з українською. Уповільнення для її визнання спричиняє також й те, що немає гідного критика та перекладача, який зміг би так само високо підняти творчість поетеси закордоном, якою вона вже є в Україні. На нашій рідній землі поезія сама здобула визнання. Їй непотрібні жодні відгуки літературознавців, адже читачі й самі відчують і тягнуться до того, що для них близьке, але для світу справжнє відкриття її поезій все ще впереді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бакула Б. Історія і поезія : [про творчість Л. Костенко] / Богуслав Бакула; з пол. пер. М. Ільницький // Дивослово. – 2003. – № 3. – С. 42 – 45.
2. Білоус П. В. Вступ до літературознавства : навч. посіб. / П. В. Білоус. – К. : ВЦ «Академія», 2011. – 336 с.
3. Дисертації та автореферати України. Криловець Н. В. Філософська поезія Ліни Костенко // <http://eprints.oa.edu.ua/1690/1/Krylovets.pdf>
4. Костенко Л. В. Вибране. – К. : Дніпро, 1989. – 559 с.
5. Римарук І. «Пройти через усі болі й укріпитись духом» : [Інтерв'ю з Ліною Костенко] / Ігор Римарук // Сучасність. – січень 1990. – Ч. 1. (345). – С. 113 – 117.

Водвуд В.

Науковий керівник – доц. Бачинська Г.В.

ХРИСТИЯНСЬКІ ІМЕНА В ОСНОВАХ ПРИЗВИЩ СЕЛА ШУМЛЯНИ ПІДГАЄЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Прізвище – «оформлена офіційними документами родова назва людини, яка приєднується до її імені і яку людина одержує після народження або вступу в шлюб та, як правило, передається нащадкам і вказує на спорідненість» [4,с.32].

Мабуть, кожному людину, свого часу цікавило питання про те, звідки походить її прізвище і що воно означає. Прізвища наші мають досить цікаву історію, адже з'явилися не на порожньому місці, а внаслідок найрізноманітніших життєвих ситуацій. Зокрема, в українській ономастиці відомі випадки, коли до імені для відрізнення однієї людини від іншої, які могли мати однакові імена, додавали вказівку на батька або ж на її походження (наприклад: *Ахілл син Пелая, Анаксимандр із Мілета*). Згодом виникають прізвиська, які влучно давали людям для характеристики домінуючої риси характеру, виду діяльності, манери поведінки, зовнішності тощо. Представникам вищих верств суспільства (князям, власникам маєтків та великих землеволодінь) прізвиська здебільшого давалися за назвою населеного пункту, що був місцем їхнього проживання. Досить часто і простим людям прізвиська давалися за місцем проживання: *Лисовий, Гайовий, Степовий* тощо [4,с.32-33].

У статті розглядаються прізвища, які походять від християнських імен.

Мета статті – охарактеризувати й проаналізувати сучасні прізвища села Шумляни Тернопільської області Підгаєцького району, в основі яких є християнські імена.